

Mgr Elżbieta Skubała

Mgr Anna Kazan

Łódź - PŁ

NOWOCZESNA BIBLIOTEKA NAUKOWA POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ W STAREJ FABRYCE

Abstract

A six-storey building containing the library with unrestricted access to the resources, interesting décor, friendly rooms with good quality equipment and broad range of the services have made restored old factory a modern library and information centre of the Technical University of Łódź. In the text, the authors will try to describe new initiatives and actions undertaken by the library management to match demands of academics and students, as well as the university senate. They present the process of transition from closed to open stacks at the Library of the Technical University of Łódź, describe forms of making the collection accessible outside of the library and will emphasize the role of library as a place of culture and relax.

Key words: academic library – digital library – making the collection accessible – free access – open stacks

Streszczenie

Sześciorokondygnacyjny budynek, a w nim biblioteka z wolnym dostępem do książek, ciekawa aranżacja pomieszczeń, przyjazne wnętrza wyposażone w dobry sprzęt oraz bogata oferta usługowa sprawiły, że zrewitalizowane mury starej fabryki stały się nowoczesnym centrum biblioteczno-informacyjnym Politechniki Łódzkiej. W poniższym tekście autorki będą się starały opowiedzieć o podejmowanych przez kierownictwo BPŁ nowych inicjatywach i działaniach, aby sprostać oczekiwaniom wymagającego środowiska akademickiego i władz szkoły wyższej. Przedstawią m.in. proces otwierania magazynów Biblioteki Politechniki Łódzkiej, formy udostępniania zbiorów „poza murami biblioteki” oraz zwrócą uwagę na bibliotekę jako miejsce kultury i relaksu .

Słowa kluczowe: biblioteka akademicka – biblioteka cyfrowa – udostępnianie zbiorów – wolny dostęp

Trochę historii

Biblioteka Główna Politechniki Łódzkiej (BGPL) została utworzona we wrześniu 1945 roku. Pierwszą siedzibą biblioteki i jej 4-osobowego zespołu było 2-pokojowe pomieszczenie w budynku dość odległym od centrum Politechniki. Dwa lata później biblioteka otrzymała nowy, nieco większy lokal w gmachu wydziału mechanicznego, natomiast w 1958 roku przeniesiono ją do gmachu wydziału włókienniczego, gdzie na powierzchni ok. 2 tys.m² funkcjonowała do września 2002 roku. Najstarsi pracownicy pamiętają obietnice władz uczelni, że przydzielone pomieszczenia miały być tymczasowe do czasu uzyskania oddzielnego gmachu na potrzeby rozwijającej się biblioteki. Tymczasowość trwała 44 lata.

Nowe dla BGPL pojawiło się wraz z nowym budynkiem. W 1996 roku, po latach starań władze uczelni podjęły decyzję o zakupie dla potrzeb BGPL dwóch budynków przy ul. Wólczańskiej 223. Były to stare budynki pofabryczne wybudowane w pierwszej dekadzie XX w., należące do spółki rodzinnej pod nazwą *Towarzystwo Akcyjne Wyrobów Wełnianych F. W. Schweikerta*. Pięciokondygnacyjny budynek powstał z przeznaczeniem na skład dla wielowydziałowej fabryki o pełnym cyklu produkcyjnym. W czasie I wojny światowej Towarzystwo Akcyjne Wyrobów Wełnianych F.W. Schweikerta doznało wielu start materialnych w wyniku działań armii niemieckiej. Do roku 1925 pomieszczenia budynku przy Wólczańskiej 223 przeznaczone były na kwatery wojskowe w razie wojny. W listopadzie 1928 roku w budynku przy Wólczańskiej 223 rozpoczęto produkcję kaloszy, śniegowców i obuwia gumowego. Po wkroczeniu armii niemieckiej do Łodzi w 1939 roku Schweikertowie podpisali volkslistę, zgodnie ze swoją wolą i pochodzeniem. Produkcja szła niemal w całości na potrzeby Wehrmachtu. Ze względu na bliskość dawnej granicy wschodniej znaczną część produkcji wysyłano na front wschodni. Pod koniec 1944 roku rodzina Schweikertów, w obliczu zbliżającej się Armii Czerwonej, podjęła decyzję o opuszczeniu Łodzi. Po wyzwoleniu budynek został uznany za własność polską i z tego względu podlegał nacjonalizacji w pierwszej kolejności. Przed zakończeniem wojny z fabryki wywieziono do Wiednia część maszyn. W 1946 roku powstała Łódzka Fabryka Wyrobów Gumowych specjalizująca się w produkcji wszelkiego rodzaju obuwia wyjściowego, która od 1972 roku po zjednoczeniu wszystkich zakładów tej branży przyjęła nazwę *Stomil*.

Prace adaptacyjne pofabrycznego budynku na potrzeby BGPL w części projektowej rozpoczęły się w 1997 roku, a wykonała je Pracownia Architektoniczna ARTA z Łodzi. Pierwsze oględziny przyszłego gmachu biblioteki mogły przyprawić ówczesne władze BGPL o niedowierzanie, że przeprowadzka kiedykolwiek będzie możliwa.

Budynek BPL przed remontem - 1997 r.

Wnętrze budynku w maju 1998 r.

Prace na tym etapie wymagały ogromnej wyobraźni, umiejętności przewidywania funkcjonalności pomieszczeń w kontekście prawdopodobnego kierunku zmian w bibliotekach naukowych, szczególnie w zakresie dystrybucji źródeł informacji oraz dostępu do szeroko pojętej informacji. Władze biblioteki widziały już wówczas

pilną konieczność zwiększania powierzchni dla czytelników, zarówno ze względu na rosnącą ich liczbę, jak i na poziom usług informacyjnych i bibliotecznych. W efekcie prawie 5 letniego wysiłku w 2002 roku Biblioteka Główna Politechniki Łódzkiej uruchomiła działalność w nowym obiekcie.

Zadania biblioteki w nowym gmachu

Gmach Biblioteki Głównej Politechniki Łódzkiej jest usytuowany w widocznej od strony ulicy Wólczańskiej części kampusu B Politechniki Łódzkiej. Charakterystyczna sylwetka budynku oraz detale architektoniczne budzą zainteresowanie wielu osób. Zwraca uwagę czerwona cegła, kształt okien oraz górująca nad całością niewielka wieżyczka. Delikatnie pastelowe barwy wnętrza i kolorystyka mebli bibliotecznych dodaje pomieszczeniom lekkości. Podczas prac rewitalizacyjnych zadbano o możliwość stworzenia dobrego klimatu w bibliotece, ułatwiającego nawiązanie kontaktu z czytelnikami, sprzyjającego wymianie opinii i poglądów. Ciekawa aranżacja pomieszczeń, przyjazne wnętrza wyposażone w nowoczesny sprzęt oraz bogata oferta usługowa sprawiły, że zrewitalizowane mury starej fabryki stały się nowoczesnym centrum biblioteczno-informacyjnym.

W zmodernizowanych pomieszczeniach biblioteki zostały zrealizowane założenia mające na celu kompleksową ochronę zbiorów i pomieszczeń bibliotecznych przed zniszczeniem, kradzieżą i pożarem. W Bibliotece Głównej Politechniki Łódzkiej zainstalowane są systemy:

- systemu kontroli dostępu do pomieszczeń,
- system sygnalizacji włamania i napadu,
- system sygnalizacji pożaru,
- system telewizji przemysłowej,

Budynek po remoncie w 2002 r.

- system nagłośnienia,
- system zabezpieczenia zbiorów przed kradzieżą,
- system kontroli dostępu do pomieszczeń i stref chronionych.

Biblioteka Politechniki Łódzkiej¹ (BPL) gromadzi literaturę naukową z dyscyplin reprezentowanych w Uczelni i dziedzin pokrewnych oraz podstawowe dzieła o treści ogólnej. BPL posiada² 259 tys. woluminów książek drukowanych, 135.700 woluminów czasopism tradycyjnych, w tym 584 tytuły są prenumerowane na bieżąco, a także zbiory specjalne: m.in. normy polskie i branżowe, patenty, literaturę firmową, prace doktorskie (ogółem 244.500 j. ewid.). Biblioteka udostępnia ponadto wiele wartościowych źródeł elektronicznych w postaci komputerowych baz danych oraz serwisów online zagranicznych, polskich i własnych. W 2011 roku użytkownicy BPL mieli dostęp do ok. 78 700 tytułów książek elektronicznych oraz ok. 81 400 tytułów czasopism pełnotekstowych. Dzięki kolejnym wersjom oprogramowania HAN pracownicy, doktoranci i studenci BPL – posiadający ważną kartę biblioteczną uzyskali dostęp z dowolnego komputera i dowolnej lokalizacji do większości elektronicznych zasobów informacji zakupionych przez BPL. System HAN umożliwia autentykację użytkownika, wykorzystując biblioteczną bazę czytelników. Zbiory biblioteki można przeszukiwać korzystając z katalogu komputerowego w systemie Horizon, dostępnego przez WebPAC w Internecie. Większość książek zgromadzonych w BPL można wypożyczać na zewnątrz, składając zamówienie zdalnie po zamknięciu biblioteki w godz. 20⁰⁰-7⁰⁰. Użytkownik ma możliwość samodzielnego przedłużenia przez Internet terminu zwrotu wypożyczonych dzieł. Biblioteka uruchomiła również elektroniczną usługę przypominania o zbliżającym się terminie zwrotu książek. Jest to usługa wspomagająca, w której wykorzystywana jest poczta elektroniczna.

Nowe inicjatywy i działania

Realizacja tradycyjnych zadań biblioteki w XXI wieku to za mało dla nowoczesnej biblioteki naukowej aby sprostać oczekiwaniom wymagającego środowiska akademickiego i władz szkoły wyższej. Ciągłe monitorowanie potrzeb pracowników naukowych i studentów, uprzedzanie tych potrzeb, stałe śledzenie nowoczesnych tendencji w pozyskiwaniu informacji naukowej stało się naturalnym działaniem współczesnego bibliotekarstwa. Ponadto władze szkoły wyższej oczekują od bibliotek włączenia się w działania ogólnouczelniane, nakładają na nie zadania często słabo związane z funkcją tradycyjnej biblioteki naukowej. Wynika to być może z rodzącego się przekonania decydentów, że potencjał bibliotek należy wykorzystać szerzej, ponieważ rozwój nowych technologii na tyle silnie wspomógł działalność tych jednostek, że pojawiły się w nich wolne moce przerobowe. Same biblioteki zaczęły odczuwać konieczność uzasadniania własnego istnienia. Inna sprawa, że to same

¹ W roku 2006 została zmieniona nazwa BGPL na Bibliotekę Politechniki Łódzkiej

² Stan na 31.12.2011

biblioteki zainicjowały rozwój technologiczny, choćby poprzez tworzenie bibliotek cyfrowych czy repozytoriów a także zakup elektronicznych źródeł informacji. Potrzeba ukierunkowania działalności bibliotecznej na użytkownika i zwierzchników spowodowała min. otwarcie wszystkich magazynów bibliotecznych, włączenie się we wdrażanie i upowszechnianie platformy e-learningowej w uczelni a także aktywny udział w produkcji i wydawaniu Elektronicznej Legitymacji Studenckiej.

Otwarcie magazynów i aranżacja przestrzeni

W 2011 r. przeprowadzono w Bibliotece Politechniki Łódzkiej reorganizację magazynów, w wyniku czego czytelnik uzyskał swobodny dostęp do wszystkich zbiorów drukowanych biblioteki.

Przystępując do zmiany formy udostępniania zbiorów szczególną uwagę zwrócono na:

- racjonalne zagospodarowanie powierzchni,
- zorganizowanie stanowisk pracy dla użytkowników i pracowników,
- właściwe oświetlenie stanowisk i przestrzeni magazynów otwartych,
- bezpieczną komunikację,
- przygotowanie informacji wizualnej dla użytkowników i pracowników,
- systemy wspomagające funkcjonowanie BPŁ

Obszar Wolnego Dostępu w Bibliotece Politechniki Łódzkiej stanowią 4 poziomy: od parteru do III piętra włącznie. Na wszystkich kondygnacjach czytelnicy mają zapewnione swobodne poruszanie po bibliotece bez opuszczania strefy chronionej systemem bramek. Udało to się zrealizować dzięki wykorzystaniu wewnętrznej klatki schodowej, do tej pory nie użytkowanej. Taki układ powoduje, że biblioteka jest bardziej funkcjonalna, nowoczesna, otwarta dla użytkowników. Wszyscy czytelnicy korzystający z pomieszczeń bibliotecznych są rejestrowani za pomocą czytników, po okazaniu karty bibliotecznej lub dokumentu tożsamości. W BPŁ przyjęto zasadę, że rejestracja odbywa się tylko w jednym miejscu – pierwszym, od którego czytelnik zaczyna pracę w bibliotece.

Ważnym aspektem prawidłowego funkcjonowania wolnego dostępu do zbiorów jest sprawna informacja wewnątrz biblioteki, umożliwiająca użytkownikom swobodne poruszanie się po dostępnych przestrzeniach. Bibliotekarze są świadomi, że wolny dostęp wiąże się też z przejściową niewygodą dla samych użytkowników. Czytelnicy muszą zapoznać się z nowym sposobem korzystania ze zbiorów oraz wykazać się większą samodzielnością i umiejętnością poruszania się po magazynach, do tej pory dla nich niedostępnych. W wielu miejscach wolnego obszaru rozmieszczono informację wizualną, przygotowano szereg ulotek i plakatów informacyjnych. W przestrzeniach otwartych przygotowano także więcej stanowisk pracy dla bibliotekarzy, których zadaniem jest udzielanie pomocy czytelnikom w dotarciu do poszukiwanej literatury.

Otwierając magazyny dla użytkowników niezbędne stały się zmiany organizacyjne w 2 oddziałach BPL: Oddziale Udostępniania Zbiorów oraz Oddziale Informacji Naukowej, które musiały połączyć siły w przestrzeniach otwartych w celu efektywnej obsługi czytelnika. Oprócz bibliotekarza opiekującego się danym księgozbiorem na każdej kondygnacji, pomocą przy korzystaniu ze źródeł elektronicznych użytkownikom służy pracownik Oddziału Informacji Naukowej. Być może dzięki bliższym kontaktom z czytelnikiem w magazynach otwartych, bardziej efektywne stanie się promowanie korzystania z elektronicznych źródeł informacji oraz innych usług oferowanych przez bibliotekę, udzielanie informacji bibliotecznych, katalogowych i bibliograficznych. BPL obecnie jest jedyną w Polsce państwową biblioteką techniczną z wolnym dostępem do całości zbiorów.

W Bibliotece PŁ w nowo zaaranżowanej otwartej przestrzeni stworzono warunki do korzystania ze zbiorów zarówno drukowanych i elektronicznych – w wielu miejscach czytelnicy otrzymali odpowiednio wyposażone stanowiska do wyszukiwania informacji w źródłach elektronicznych, stoliki do pracy tradycyjnej oraz przestrzenie rekreacyjne składające się z wygodnych foteli i kanap. Celem podjętych prac było także zlikwidowanie możliwie wielu barier w dostępie do zbiorów bibliotecznych, zarówno tradycyjnych jak i elektronicznych. Jednym z efektów tych działań jest umożliwienie czytelnikom samodzielnego wypożyczenia książek w BPL, przez zainstalowanie 2 urządzeń do samodzielnego wypożyczeń (selfcheck'i firmy Arfido). Urządzenia zostały wyposażone w podświetlone logo biblioteki a ich kolorystyka przyciąga uwagę użytkowników. Czytelnicy posiadający aktywną kartę biblioteczną, mogą wypożyczyć wyszukaną książkę samodzielnie, z wykorzystaniem selfcheck'a w godz. 9⁰⁰ –19⁴⁵ albo korzystając z pomocy dyżurującego bibliotekarza. Po zamknięciu biblioteki od godz. 20⁰⁰ do 7⁰⁰ rano następnego dnia uruchamiana jest funkcja zdalnego zamawiania. Zamówienia nocne są realizowane przez bibliotekarzy rano, przed otwarciem biblioteki.

W otwartych magazynach ustawiono także urządzenia do samodzielnego wykonywania kserokopii oraz skanów. W roku 2010 przekazano użytkownikom kolorowy skaner samoobsługowy firmy Zeutschel. Urządzenie jest zaopatrzone w dotykowy panel sterujący, intuicyjny interfejs i co najistotniejsze ma możliwość zapisania skanów bezpośrednio na pendrivie. Czytelnicy szybko przywykli do samodzielnej obsługi skanera i teraz korzystają z niego bardzo chętnie.

Selfcheck

Skaner samoobsługowy

Biblioteka oferuje również miejsca przystosowane dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcją wzroku i ruchu, wyposażone w specjalistyczny sprzęt. W ramach współpracy z Biurem ds. Osób Niepełnosprawnych w PŁ, współrealizowano projekt unijny „Innowacyjna dydaktyka bez ograniczeń – zintegrowany rozwój PŁ – zarządzanie Uczelnią, nowoczesna oferta edukacyjna i wzmacniania zdolności do zatrudniania, także osób niepełnosprawnych”. Celem tej współpracy było ułatwienie dostępu do zasobów biblioteki osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności: niepełnosprawnością wzroku (osoby niewidome, słabowidzące) i dysfunkcją ruchu. W czterech pracowniach biblioteki pojawiły się stanowiska komputerowe wyposażone w specjalistyczny sprzęt, umożliwiający m.in. przetwarzanie obrazu na dźwięk (urządzenia lektorskie SARA), komputery z oprogramowaniem udźwiękawiającym JAWS STANDARD, programem konwertującym EULER), powiększanie obrazu (powiększalniki tekstów drukowanych typu ClearView, oprogramowanie MAGIC PLUS Professional dla osób słabowidzących, umożliwiające np. korzystanie z Internetu). Zakupiono także: monitor brajlowski Braille Mate i Fokus 40, oprogramowanie syntezator mowy Sapek II dla osób niewidomych oraz szereg urządzeń ułatwiających osobom z dysfunkcją ruchu korzystanie ze stanowisk komputerowych (mysz komputerową powiększoną Big Track, mysz komputerową Smart Nav AT, klawiaturę BigKeys LX). W 2 pracowniach sprzęt ustawiono na biurkach z płynną regulacją wysokości, umożliwiającą dostosowanie ich wysokości do wózka inwalidzkiego osoby niepełnosprawnej.

Stanowiska przystosowane dla osób niepełnosprawnych:
– monitor i klawiatura Brailła oraz zestaw głośnomówiący,

– urządzenie lektorskie SARA (z przeznaczeniem do przetwarzania tekstów drukowanych na materiał dźwiękowy)

Czytelnicy poszukujący ciszy i skupienia mogą skorzystać z indywidualnych kabin zaopatrzonych w komputery. Natomiast grupy użytkowników mają do dyspozycji pokój do pracy zespołowej. Przy korzystaniu z zasobów Internetu istnieje możliwość skorzystania z połączenia do sieci bezprzewodowej poprzez usługę EDUROAM (z dostępem wymagającym certyfikatu).

W 2011 roku na parterze gmachu dla wszystkich osób odwiedzających bibliotekę udostępniono *Salonik Biblioteczny – Luzik*. Pokój będący miejscem nieformalnych spotkań wyposażono w krzesła, fotele-pufy i stoliki przystosowane do korzystania z własnych komputerów oraz możliwością podpięcia się do Internetu. W *Luziku* można poczytać bieżącą prasę: *Gazetę Wyborczą*, *Express Ilustrowany*, *Przegląd Sportowy*, *Angorę*, *Fokus* i *Zwierciadło*. Tutaj można pozostawić młodszym kolegom już wykorzystane materiały, skrypty, zbędne książki (półka bookcrossing’owa). W pracowni nie obowiązują zakazy typowe dla pomieszczeń bibliotecznych: wolno jeść i pić, głośno rozmawiać, nie ma potrzeby pozostawiania odzieży wierzchniej lub plecaków w szatni.

Salonik biblioteczny Luzik; poniżej - na ścianie regał na bookcrossing

Uczelniany Punkt Personalizacji

W roku 2009 roku w PŁ wprowadzono elektroniczne legitymacje studenckie, które pełnią jednocześnie funkcję karty bibliotecznej, umożliwiającą korzystanie z usług BPŁ. Organizację Uczelnianego Punktu Personalizacji (UPP), który zajmuje się personalizacją ELS'ów oraz dostarczaniem dziekanatom hologramów, powierzono Bibliotece. Skomplikowana procedura przygotowania legitymacji wymaga współpracy z Działem Rekrutacji (dane maturzystów ubiegających się o przyjęcie na PŁ, numery indeksów), dziekanatami wydziałów (listy studentów przyjętych na pierwszy rok studiów, zgodnie z limitami) i Centrum Komputerowym PŁ (tworzenie bazy SID, powiązanej z bazami dziekanatowymi, zawierającej informacje o przebiegu studiów). W 2010 roku UPP wszedł w struktury organizacyjne BPŁ, jest prowadzony przez pracownika biblioteki oddelegowanego do realizacji tego zadania. Należy zaznaczyć, że przeprowadzona integracja systemu ELS z systemem bibliotecznym HORIZON sprawiła, że ELS jest jednocześnie kartą biblioteczną. Student otrzymujący ELS automatycznie staje się użytkownikiem zarejestrowanym w systemie bibliotecznym. Uproszczona została w ten sposób dotychczasowa procedura, zgodnie z którą student aby korzystać z biblioteki musiał się do niej zapisać i otrzymać kartę biblioteczną uprawniającą do korzystania z zasobów i usług BPŁ. Przy okazji wydawania ELS studenci otrzymują na płycie CD-ROM opracowane przez pracowników BPŁ regulaminy obowiązujące w PŁ, w tym także regulamin biblioteki.

Elektroniczne wspomaganie nauczania

Od 2010 r. w Politechnice Łódzkiej jest realizowany projekt o nazwie „Wirtualny Kampus PŁ” (WIKAMP), w którym aktywnie uczestniczy biblioteka. Celem projektu jest stworzenie w uczelni jednolitego elektronicznego systemu wraz z platformą programową opartą na oprogramowaniu Moodle, służącego do wspierania i prowadzenia zajęć w systemie kształcenia na odległość. Zadaniem WIKAMP jest prezentacja materiałów dydaktycznych, organizowanie i rozliczanie różnorodnych aktywności użytkowników, a także ocenianie globalnych i indywidualnych efektów kształcenia na poziomie przedmiotu. Platforma zapewnia również sprawną komunikację pomiędzy użytkownikami na poziomie globalnym, przedmiotu, grupy studenckiej lub mieszanym. Funkcjonalności te (np. kursy) mogą być wykorzystywane zarówno w konwencji klasycznego nauczania na odległość, jak i nowoczesnego nauczania hybrydowego. W realizacji projektu biorą udział 3 jednostki PŁ: Instytut Informatyki Wydziału FTiMS, Centrum Komputerowe i Biblioteka PŁ.

W strukturze Biblioteki PŁ powołano Centrum WIKAMP (w składzie 3 osób), które tworzy ścieżki dydaktyczne dla poszczególnych wydziałów PŁ, zakładając e-przedmioty zgodnie z programem studiów w PŁ (w roku 2011 założono prawie 4500 przedmiotów). Ponadto oddział ten przygotowuje i prowadzi szkolenia z obsługi i użytkowania platformy WIKAMP w postaci jednodniowych warsztatów. Centrum WIKAMP wydaje również hasła do usług elektronicznych PŁ a także prowadzi

helpdesk (przyjmuje i obsługuje zgłoszenia o nieprawidłowym działaniu systemów) w zakresie WIKAMP i SPE (system poczty elektronicznej). Warto zaznaczyć, że w intensywnym okresie początku roku akademickiego 2011/2012, umożliwiono studentom samodzielne pobieranie haseł na urządzeniach przygotowanych do tego celu w Bibliotece PŁ (w roku akademickim 2011/2012 studenci samodzielnie pobrali prawie 20% wszystkich wydanych haseł).

Biblioteka Cyfrowa PŁ *eBiPoL*

W 2004 r. Biblioteka Politechniki Łódzkiej rozpoczęła realizację projektu utworzenia i utrzymania biblioteki cyfrowej. W ciągu ośmiu lat pracy projekt ewoluował wraz ze zmieniającymi się potrzebami, technologią i trendami ogólnopolskimi, europejskimi i światowymi w tym zakresie. Biblioteka Cyfrowa Politechniki Łódzkiej *eBiPoL*, była pierwszą tego typu inicjatywą w regionie łódzkim, a jej zasoby udostępniane są w Internecie już od 2005 r. Jest również jedną z pierwszych instytucjonalnych bibliotek cyfrowych w Polsce. Zasoby Biblioteki Cyfrowej Politechniki Łódzkiej *eBiPoL* dostępne są od 12 grudnia 2009 r. również w EUROPEANIE – europejskiej bibliotece cyfrowej a od 2007 r. przeszukiwane w ramach Federacji Bibliotek Cyfrowych (FBC). Dla realizacji tego zadania powołano w strukturze Oddziału Systemów Informacyjnych najpierw zespół ds. digitalizacji, przekształcony z czasem w Sekcję Digitalizacji. Od połowy 2011 r. sekcja funkcjonuje jako samodzielny Oddział Digitalizacji w składzie 5 osób. Pracownia digitalizacyjna została wyposażona w oprogramowanie i sprzęt przeznaczony cyfryzacji zasobów bibliotecznych na poziomie niezbędnym do realizacji zadania. Sprzęt digitalizacyjny stanowią skanery, w tym profesjonalny skaner do książek, aparaty cyfrowe, zestawy komputerowe do obróbki graficznej plików, zewnętrzne pamięci do archiwizacji zeskanowanych obiektów cyfrowych.

Od grudnia 2005 roku do końca 2011 roku strony *eBiPoL*'u odwiedziło ponad 4 miliony użytkowników a najczęściej czytana publikacja otwierana była ponad 200 tysięcy razy.

Zrzut ekranu Biblioteki Cyfrowej Politechniki Łódzkiej *eBiPoL*

Od kilku lat trwają intensywne prace nad uruchomieniem Regionalnej Biblioteki Cyfrowej Łodzi CYBRA w ramach Konsorcjum Łódzkiej Akademickiej Sieci Bibliotecznej. Podstawę zespołu wdrożeniowego stanowiły: Biblioteka Politechniki Łódzkiej, Biblioteka Uniwersytetu Medycznego w Łodzi oraz Centrum Komputerowe PŁ. W lutym 2012 r. udało się uruchomić Łódzką Regionalną Bibliotekę Cyfrową CYBRA na platformie dLibra. Całość zasobu Biblioteki Cyfrowej Politechniki Łódzkiej *eBiPoL* została włączona do biblioteki regionalnej jako kolekcja CYBRY pod dotychczasową nazwą.

Zrzut ekranu Łódzkiej Regionalnej Biblioteki Cyfrowej CYBRA

Repozytorium instytucjonalne CYRENA

Realizację projektu budowy Repozytorium Politechniki Łódzkiej CYRENA rozpoczęto w 2008 r. w Bibliotece PŁ w oparciu o oprogramowanie dSpace w wersji 1.6.2. Głównym celem tego projektu jest udostępnianie oraz archiwizacja szeroko pojętego dorobku naukowego pracowników Politechniki Łódzkiej. W ramach budowy społeczności w repozytorium odwzorowano strukturę i hierarchię poszczególnych jednostek i wydziałów Politechniki Łódzkiej. Na stronie każdej jednostki uczelni w repozytorium umieszczono logo, krótkie informacje o jej historii, kierunku badań naukowych i profilu kształcenia a na końcu link odsyłający do strony domowej. W obrębie każdego wydziału utworzono także dodatkowe kolekcje „Artykuły”, „Rozprawy doktorskie” i „Rozprawy habilitacyjne”.

Zrzut ekranu Repozytorium Politechniki Łódzkiej CYRENA

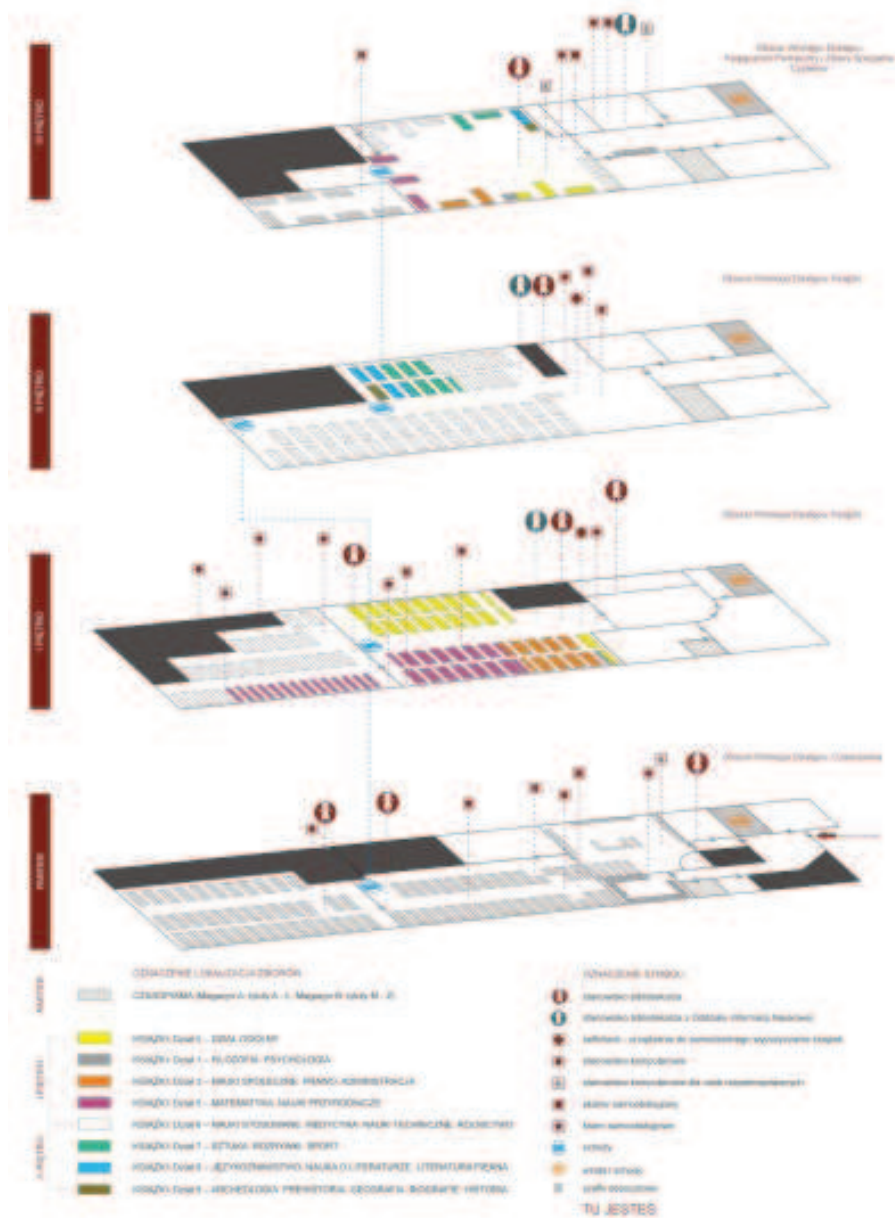
Aktualnie trwają prace zmierzające do opracowania uczelnianego zarządzenia o obowiązku deponowania przez autorów publikacji, sprawozdań, materiałów dydaktycznych i innych efektów działalności twórczej w repozytorium CYRENA. Przez cały rok akademicki 2010/2011 trwały pierwsze spotkania promocyjne w katedrach, instytutach.

Komunikacja w gmachu

Biblioteka to nie tylko zbiór publikacji, to także konkretna przestrzeń. Zagospodarowując ją dbano aby była przyjazna dla czytelnika. Kierowano się zasadą, że odpowiednie zarządzanie przestrzenią, właściwe wyposażenie biblioteczne, oraz oddanie do użytku nowoczesnej technologii, jest również szansą na dalszy rozwój biblioteki. Równie dużą wagę przywiązywano do zapewnienia optymalnej komunikacji w gmachu i właściwej informacji przestrzennej. Po otwarciu magazynów komunikacja uległa niewielkiej komplikacji ze względu na uruchomienie dodatkowych klatek schodowych. Właściwe oznakowanie nowych przestrzeni zapewniło użytkownikom biblioteki bezproblemowe poruszanie się po większych przestrzeniach. Na każdej kondygnacji został umieszczony plan sytuacyjny piętra z zaznaczonym miejscem „*tu jesteś*” oraz plan kontekstowy.

W przestrzeniach wolnego dostępu dodatkowo zaznaczono kierunek ustawienia zbiorów.

OBZAR WOLNEGO DOSTĘPU W BIBLIOTECE GŁÓWNEJ POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Układ komunikacyjny w strefie wolnego dostępu
w Bibliotece PŁ – Filip Podgórski

BPŁ prowadzi stałe działania w celu usprawnienia i uatrakcyjnienia komunikacji z użytkownikami. Tradycyjny mail stał się już narzędziem typowym i dla młodzieży mało atrakcyjnym. Na stronie biblioteczej uruchomiono zatem forum, blog a sama BPŁ istnieje już również na Facebooku.

Biblioteka w procesie dydaktycznym

W ramach szkoleń i instruktaży BPŁ prowadzi cykliczne zajęcia dydaktyczne z zakresu informacji naukowo-technicznej oraz szkolenia. Dla studentów pierwszego roku studiów dziennych PŁ prowadzone są zajęcia z przysposobienia bibliotecznego, których celem jest zapoznanie użytkowników z usługami oferowanymi przez Bibliotekę. Od roku akademickiego 2011/2012 przysposobienie biblioteczne realizowane jest w formie kursu elektronicznego na platformie e-learningowej Moodle pod nazwą „*System biblioteczno-informacyjny Politechniki Łódzkiej – co student 1. roku wiedzieć powinien*”. Dyplomanci oraz doktoranci mają możliwość skorzystania z zajęć obejmujących wykład z zakresu informacji naukowej, ćwiczeń z informacji patentowej oraz pokazu korzystania z baz danych i czasopism pełnotekstowych. Zajęcia organizowane są na wniosek opiekunów grup studenckich, w ustalonym zakresie i dogodnym dla uczestników terminie. W roku 2010 Biblioteka wprowadziła cykl otwartych szkoleń i konsultacji dla swoich czytelników: *Wtorki i czwartki w Bibliotece*, adresując poszczególne spotkania do przedstawicieli konkretnych wydziałów. Użytkownicy biblioteki mogą także zaproponować temat spotkania, który ich aktualnie szczególnie interesuje. Ponadto organizowane są pokazy i zajęcia praktyczne dla studentów, doktorantów, a także pracowników naukowych z zakresu efektywnego korzystania z Internetu, przeszukiwania baz pod kątem zbierania literatury do prac badawczych oraz przeszukiwania baz w celu uzyskania danych do oceny jednostki (informacje o liczbie publikacji i liczbie cytowań). Dodatkowo od 2011 roku Oddział Informacji Naukowej oferuje wydziałom uczelni usługę opracowania cytowań na potrzeby oceny okresowej jednostek a pracownikom zestawienia indywidualnych cytowań. Zadania wykonywane są przez 3 - osobową sekcję powołaną w strukturach Oddziału Informacji Naukowej.

Zmiana sposobu zarządzania w nowym gmachu

Efektywna realizacja wszystkich zadań biblioteki wymaga dostosowania jej struktury i sposobu zarządzania do nowych warunków. Dotychczasowe struktury organizacyjne są optymalne dla wypełniania tradycyjnych funkcji biblioteki. Ilustrują je choćby nazwy oddziałów: gromadzenia, opracowania, udostępniania zbiorów, wydawnictw ciągłych, informacji naukowej, systemów informatycznych czy kontroli księgozbioru (na podstawie struktury Biblioteki Politechniki Łódzkiej). W starym systemie organizacyjnym realizowane były także nowe zadania, poprzez wpisanie ich w zakresy obowiązków pracowników w oddziałach (np. promocja). Jednak profesjonalne podejście do nowych działań wymagało powołania nowych oddziałów, sekcji lub zespołów do ich realizacji. Założeniem zmian było utrzymanie zatrudnienia

na dotychczasowym poziomie a powołanie nowych agend będzie się odbywać w ramach przesunięć pracowników z tych oddziałów, w których dotychczasowe zadania ulegają naturalnej redukcji.

Reorganizacja Oddziału Udostępniania Zbiorów, podział Oddziału Systemów Informacyjnych i Digitalizacji na dwa samodzielne oddziały: Oddział Systemów Informatycznych i Oddział Digitalizacji, zmiana zadań Oddziału Informacji Naukowej, połączenie Oddziału Gromadzenia i Opracowania Zbiorów osobą jednego kierownika a w przyszłości rzeczywiste połączenie oddziałów, powołanie samodzielnego stanowiska do źródeł elektronicznych oraz powołanie Sekcji ds. Bibliografii i Cytowań to początek nowego spojrzenia kierownictwa biblioteki na zarządzanie nowoczesną biblioteką naukową szkoły wyższej.

Biblioteka – miejsce kultury i relaksu

Tendencją współczesnego bibliotekarstwa, także naukowego jest realizowanie funkcji kulturalnych w środowisku, w którym istnieje biblioteka. Zapewnienie użytkownikom szerokiej oferty usług, w tym artystyczno – kulturalnych, w naturalny sposób wiąże czytelników z biblioteką, sprawia, że staje się przyjazna a przez to niezbędna. Jesienią 2007 roku powołano do życia w BPŁ *Galerię Biblio-Art*. Celem powstania galerii było zarówno promowanie pasji artystycznych pracowników i studentów uczelni jak i umożliwienie czytelnikom obcowania z prawdziwą sztuką w trakcie pracy w bibliotece. W ciągu 4 lat istnienia galerii zorganizowano 26 wystaw, nawiązano współpracę zarówno z pracownikami PŁ, którzy wystawiają własne dzieła, z wydziałami zainteresowanymi przygotowaniem wystaw prac artystycznych studentów oraz ludźmi i instytucjami zewnętrznymi. Każda z wystaw poprzedzona jest wernisażem wprowadzającym w klimat wystawianych prac, stosowaną technikę ich wykonania czy tło historyczne prezentowanych dzieł. Zaproszeni goście mają możliwość krótkiej rozmowy z autorami oraz wymiany doświadczeń artystycznych. Niektórym wernisażom towarzyszą imprezy dodatkowe. W ostatnim roku było to spotkanie z popularnym przewodnikiem po Łodzi Panem Ryszardem Bonisławskim, który posiada rzadką umiejętność opowiadania o historii miasta z wykorzystaniem ciekawostek o istniejących zabytkach. Ostatniej wystawie z kolei towarzyszył niezwykle interesujący pokaz filmów animowanych, wykonanych przez studentów Wydziału FTiMS.

Tylko od 2011 roku w *Galerii Biblio-Art* zorganizowano 12 wystaw:

1. (17) *„The Best of Poland - Polska w obiektywie „ - wystawa fotografii 18.01-06.02.2011. Wśród autorów zdjęć był dr inż. Sebastian Borowski - pracownik Wydziału Biotechnologii i Nauk o Żywości Politechniki Łódzkiej.*

2. (18) *Wystawa malarstwa studentów Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi z pracowni prof. Jolanty Wagner i ad. Rafała Sobiczewskiego. 3 marca do 3 kwietnia 2011*

3. (19) Wystawa autorska Krzysztofa Tyczkowskiego pt.: *plakaty>tyczkowski>1980-2010.*, 7-26 kwietnia 2011
4. (20) Wystawa prac Rafała Szrajbera „*Z innej perspektywy*” 5 maja - 2 czerwca 2011
5. (21) Wystawa prac studentów Wydziału Technologii Materiałowych i Wzornictwa Tekstyliów PŁ, kierunku Wzornictwo, 13 czerwca - 13 września 2011 roku
- 6-7. (22) *Łódź w obiektywie Włodzimierza Pfeiffera*, połączona ze spotkaniem z Ryszardem Bonisławskim - 11-19 października 2011 roku
8. (23) Wystawa prac uczestników programu ERASMUS w konkursie Funduszu Stypendialnego i Szkoleniowego w ramach 2 Mobility Week. - 24 października - 3 listopada 2011 r.
9. (24) „*Miasta Róży... w południowych Czechach wpisane na listę UNESCO*”. 5 grudnia 2011 do 5 stycznia 2012 roku.
10. (25) „*Piórkiem i kawą*”. „Piórkiem” - czyli zaprezentowane zostały misterne odręczne rysunki, których autorką jest Kamilla Masłowska-Pietrzak, pracownik Studium Języków Obcych PŁ oraz „kawą” - czyli malarstwo z użyciem kawy, belchatowskiego artysty, Mariusza Gosławskiego. – 11.01 – 10.02.2012 r.
11. (26) „*Miasta obiecane. Łódź - Paryż*”. To rysunki i akwarele studentów Instytutu Architektury i Urbanistyki Wydziału Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej.- 15.02-16.03.2012 r.
12. (27) *POLIGON* - wystawa prac studentów Grafiki Komputerowej i Multimediów, Instytutu Informatyki, Wydziału Fizyki Technicznej, Informatyki i Matematyki Stosowanej Politechniki Łódzkiej, 20 marca - 20 kwietnia 2012 roku

Podsumowanie

Konieczność nieustannej obserwacji otoczenia, dostrzeganie potrzeb obecnych i potencjalnych użytkowników oraz śledzenie zachodzących zmian technologicznych to nowa jakość w bibliotekarstwie. Niezwykle ważne jest dostosowywanie zadań biblioteki do zmieniających się warunków działania, wdrażanie nowych sposobów realizowania usług bibliotecznych, wykorzystywanie nowoczesnych narzędzi komunikacji z użytkownikiem. Zaspokajając obecne i przewidując potrzeby czytelników zmierzamy do utrzymania pozycji biblioteki jako nowoczesnego, profesjonalnego centrum informacji naukowej. Nie rezygnujemy jednocześnie z naturalnej potrzeby zorganizowania w bibliotece przyjaznych przestrzeni, które sprawiają, że czytelnik chętnie tu będzie zarówno pracował, jak i odpoczywał, czy spotykał się z grupą przyjaciół.

Bibliografia

G a r n y s z Czesława : Biblioteka Politechniki Łódzkiej: ponad 60 lat historii. Łódź, Bibl. PŁ 2009 ISBN 978-83-920302-6-3

R o Ź n i a k o w s k a Małgorzata, M a r g a s Marcin: „eBiPol” - Biblioteka Cyfrowa Politechniki Łódzkiej na tle innych inicjatyw bibliotek cyfrowych w kraju od strony technicznej, formalnej i projek-

towej. *EBIB Elektron. Biul. Inf. Bibl.* [Dokument elektroniczny] 2006 nr 4 s.1-9, Tryb dostępu: http://www.ebib.info/2006/74/rozniakowska_margas.php [Dostęp: 18.04.2006]

R o Ź n i a k o w s k a Małgorzata, S k u b a ł a Elżbieta: Wykorzystanie statystyki w tworzeniu biblioteki cyfrowej - doświadczenia Biblioteki Politechniki Łódzkiej eBiPol [Dokument elektroniczny. Prezentacja]. W: Analiza statystyk : Poznań : [B.w.], 2006 Tryb dostępu: <http://dlibra.psnc.pl/biblioteka/dlibra/doccontent?id=120&from=&dirids=1> [dostęp 28.02.2012]..S p r a w o z d a n i a z działalności Biblioteki Politechniki Łódzkiej za lata 2004 – 2011. Dokumenty wewnętrzne

R o Ź n i a k o w s k a - K ł o s i ń s k a Małgorzata: Digitalizacja wszędzie dookoła. *EBIB Elektron. Biul. Inf. Bibl.* [Dokument elektroniczny] 2009, Tryb dostępu: http://www.ebib.info/2009/107/a.php?rozniakowska_klosinska [Dostęp 27.02.2012]

S k u b a ł a Elżbieta: Wolny dostęp do zbiorów jako element podnoszenia jakości obsługi czytelnika w Bibliotece Głównej Politechniki Łódzkiej: Free access to library collections as an important element of improving quality of services in Library of Technical University in Lodz. *Acta UL. Fol. Libr.* 2006 nr 13 s. 163-176

S k u b a ł a Elżbieta, K a z a n Anna: Biblioteka uczelniana - potrzeba czy zło konieczne? Rozważania w oparciu o doświadczenia Biblioteki Politechniki Łódzkiej. W: Współpraca bibliotek na szczeblu regionalnym, krajowym, międzynarodowym. Gdańsk 2011 s. 207-221

S k u b a ł a Elżbieta, K a z a n Anna: Czy awatar bibliotekarza stanie się antidotum na problemy biblioteki XXI wieku? : Will librarian avatar become the antidote to the 21st century library problems? W: Biblioteka w Kryzysie czy Kryzys w Bibliotece? IV Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej. Materiały konferencyjne. Łódź 2010 s. 167-185

S k u b a ł a Elżbieta, K a z a n Anna: Dobór publikacji w polityce zarządzania biblioteką cyfrową. Analiza wykorzystania zasobów bibliotek cyfrowych wspólnie przeszukiwanych w ramach FBC [Dokument elektroniczny. Prezentacja]. W: Polskie Biblioteki Cyfrowe. Konferencja. Poznań, 2008 : Tryb dostępu: <http://dl.psnc.pl/biblioteka/dlibra/docmetadata?id=158&from=publication> [dostęp 28.02.2012].